

RECENZE

Essays on China's Legal Tradition. Edited by J. A. Cohen, R. R. Edwards and Fu-mei Chang Chen. Princeton, Princeton University Press, 1980. Str. 438. Váz. 39.50 dol.

Právnická fakulta Harvardovy univerzity spolu s East Asian Research Center a s jinými institucemi vydala od roku 1967 v sérii *Studies in East Asian Law* do roku 1979 jedenáct publikací, které jsou vesměs věnovány Číně, a to většinou platnému právu. Jen tři z nich se zabývají právní historií: D. Bodde a C. Morris, *Law in Imperial China Exemplified by 190 Ch'ing dynasty Cases*; *Chinese Legal Tradition under the Mongols*; *The Code of 1291 as Reconstructed by Paul Heng-chao Ch'ien*. Tři svazky již existujícího díla o zákoníku z doby vlády Mongolů v Číně by měly být alespoň citovány v recenzovaném sborníku: P. Ratchnevsky, *Un Code des Yuan*. Paris 1937, 1972 a 1977 (index k 1. a 2. svazku).

Sborník se zabývá vybranými otázkami dějin čínského práva, také v souvislosti s jeho recepcí v sousedních zemích a v různých obdobích. Kniha tedy zdaleka neposkytuje celkový přehled čínského právního systému, jehož počátky spadají do období starověku Číny, jsou známy jen fragmentárně a pozdější tradice o nich jsou často nespolehlivé. Také pro nedostatek příslušných odborníků bylo nutno spokojit se zatím deseti studiemi, které většinou popisují dosud málo známá období a problémy.

V úvodním obecném příspěvku se Jerome Alan Cohen, vedoucí činitel zmíněných výzkumů, zabývá zejména otázkou aktuálnosti výzkumu dějin čínského práva, které se v mnohém projevuje až do současnosti: v trestním právu malá nebo žádná úloha obhájců, předpoklad viny obviněného, zaujatost soudce vůči obžalovanému apod. Starověkému právu je věnována jen jedna, důkladná i zčásti kontroverzní studie H. G. Creela, *Legal Institutions and Procedures during the Chou Dynasty* (obvyklá data dynastie jsou 1021—454 př. n. l.; str. 26—55). Creel, velmi kritický badatel, zpracovává administraci justice, soudní řízení, Konfuciův postoj k právu, který byl často utopický, vztah mezi zákonem a přírodním řádem; rekapituluje některé ze svých názorů o legalistech (fa-t'ia), které přinesly zcela nové pohledy na staročínské dějiny.

Poprvé v dějinách jsme byli v roce 1975 obeznámeni se zákony dynastie Čchin (221—206 př. n. l.), které byly nalezeny v Jün-mengu; první přehled

poskytl A. F. P. Hulsewé, *The Ch'in Documents Discovered in Hupei in 1975*, *T'oung Pao* LXIV (1978), str. 175—219 a 338. Texty čchinských zákonů, psaných na bambusu, otiskl časopis *Wen Wu*, 1978, čísla 6, 7, 8, a zpracovává je D. Bodde.

Pokud jde o významnou dobu Chan (206 př. n.—220 n. l.), je k dispozici kniha A. F. P. Hulsewé, *The Remnants of Han Law*, Vol. I, Leiden 1955, pro dobu Suej (581—618), kdy došlo k obnově jednoty Číny, je překlad E. Balazse, *Le Traité juridique du Souei-chou*, Leiden 1954, a pro nejdůležitější dobu Tchang (618—906) K. Bünger, *Quellen zur Rechtsgeschichte der T'ang-Zeit*, Peiping 1946 (o nové knize W. Johnsona, *The T'ang Code*, se zmiňují ve zvláštní recenzi).

Druhá studie sborníku je proto věnována až dynastii Sung (960—1279): Ichisada Miyazaki, *The Administration of Justice during the Sung Dynasty* (str. 56—75). Miyazaki se zabývá právními normami, procesním řízením na různých úrovních a výchovou právníků, kde se za Sungů všude projevil kladný vývoj, zejména snížením počtu trestů smrti.

Dalších pět studií se zabývá různými aspekty práva poslední mandžuské dynastie Čching (1644—1911). První z nich napsal R. H. Brockman, *Commercial Contract Law in Late Nineteenth-Century Taiwan* (str. 76—136). Popisuje poslední desetiletí Tchaj-wanu, dokud ještě patřil Číně (do roku 1895) a kdy se tam stěhovaly různé čínské národnostní skupiny. Ve stejné době tam ještě platilo rozvinuté zvykové právo, které je velmi podrobně zachyceno v japonských publikacích tam vydaných.

Derk Bodde, význačný historik pozdního čínského starověku, navazuje na svou uvedenou knihu z r. 1967 studií *Age, Youth, and Infirmary in the Ch'ing China* (str. 137—169). Základním tématem studie je konfuciánský systém legalizované nerovnosti vůči zákonu, když jsou pachatelé stejného činu posuzováni zcela odlišně podle osobní hodnosti, příbuzenství, sociálního postavení, atd.; v tomto případě tedy zvláštní zřetele určené stářím, mládím a tělesnou neschopností ve čtyřiceti případech soudních rozhodnutí.

Systémem precedentů na základě studia 9000 případů (!) se obírá spoluvydavatelka Fu-mei Chang Chen: *The Influence of Shen Chih-ch'i's Chi-chu Commentary upon Ch'ing Judicial Decisions* (str. 170—221). Jde o soukromé, avšak velmi vlivné Sebrané komentáře Ti-ču, které Šen Č'-čchi uveřejnil 1715; jeho sbírka byla dále doplňována. Šenovy komentáře se vztahovaly na čchinský zákoník z roku 1646, který se však natolik vázal s předcházejícím zákoníkem mingským (1368—1644) Ming-lü, že Šenovy komentáře mají širší platnost. Pro mingské právo by měla být citována kniha F. Münzela, *Strafrecht im alten China nach den Strafrechtskapiteln in den Ming-Annalen*, Wiesbaden 1968.

Zajímavější je studie R. Randl Edwardse, *Ch'ing Legal Jurisdiction over Foreigners* (str. 222—269), i když popisuje spíše politické dějiny 18.—19. století nežli jejich právní aspekty. Šlo o to, že v případě zabití Číňanů cizinci

v Macau a v Kantonu chtěla mandžuská vláda uplatňovat svou jurisdikci, nikoliv však při vzájemných trestných činech mezi cizinci. Představitelé cizích států však při usmrcení Číňanů svými příslušníky požadovali jurisdikci vlastní s poukazem na nerovnoprávné postavení obžalovaného u čínského soudu; přesto však někdy vyžadovali čínský soudní zásah, když se cítili poškozeni jinými cizinci.

Poslední, desátá studie holandského diplomata M. J. Meiera, *Slavery at the End of the Ch'ing Dynasty* (str. 327—358) popisuje postavení soukromých a veřejných otroků, a zejména pokusy o odstranění této instituce na přelomu 19.—20. stol. Zvláštní pozornost věnuje Šen Tia-penovi (1840—1913), významnému znalci dějin čínského práva a komisaři pro reformu práva.

Dva příspěvky jsou věnovány recepci čínského práva v době Tokugawa (1603—1867), kdy se Japonsko izolovalo od západního světa, a v Koreji za dynastie Ri (1392—1910). D. F. Hendersson, *Chinese Influences on Eighteenth-Century Tokugawa Codes* (str. 270—301) dokazuje, že ačkoliv Japonci převzali čínský právní systém již v 8. století, řídili se později jen mingským zákoníkem. Ještě větší vliv měl tento zákoník v Koreji, dokud se koncem 19. stol. neprojeví reformní návrhy. Tyto okolnosti prostudoval W. Shaw, *Traditional Korean Law and Its Relation to China* (str. 302—326).

Oba příspěvky ukazují, že čínské právo se v Japonsku a v Koreji drželo zároveň s konfuciánstvím, lépe řečeno s neokonfuciánstvím. Otřesy státu tradičního čínského typu otevřely cestu k modernizaci, která probíhala pomalu a spíše jen na papíře. Teprve přechod ke kapitalismu — jako například v Japonsku — umožnil opuštění tradice. V knize postrádáme výklad o podstatných rysech práva ve Vietnamu, který také po dlouhá staletí patřil k čínskému kulturnímu okruhu. K tomu máme dobré předpoklady, protože vietnamský zákoník z roku 1483, založený na Tchangském zákoníku, přeložil R. Deloustal, *La Justice dans l'ancien Annam*, v *Bulletin de l'École Française d'Extrême-Orient* v letech 1908—1913, 1919, 1922. Jiný, pozdější zákoník přeložil P. L. F. Philastre, *Le Code annamite, nouvelle traduction complète*, I—II, Paris 1876 a 1909; přetisk Tchaj-pej 1967. Vietnamské zákoníky se ovšem liší od čínských, a proto mají oboustrannou studijní hodnotu.

Kniha je doplněna bibliografií publikací v západních a zejména ve východoasijských jazycích, rozsáhlým abecedním přehledem odborných výrazů v čínském a korejském písmu a dobrým indexem.

Cena knihy je dána spíše hodnotou jednotlivých příspěvků a jejich významem pro zájmy specializovaných odborníků. I když již existují určité ucelené přehledy dějin čínského práva, bude ještě zapotřebí více takových sborníků, jako je recenzovaný, aby bylo možné poskytnout kvalifikovaný přehled.

E. Bayerleová